

Verksamheten vid scenkonstallianserna – En utvärdering

Förord

Våren 2011 inledde riksdagens kulturutskotts uppföljnings- och utvärderingsgrupp en uppföljning och utvärdering av verksamheten vid de tre scenkonstallianserna Teateralliansen, Dansalliansen och Musikalliansen. Syftet har varit att ge utskottet ökade kunskaper om resultatet av verksamheten samt om scenkonstnärernas försörjningsmöjligheter och situation på arbetsmarknaden. Arbetet har inriktats på att följa upp resultatet av verksamheten i förhållande till de syften som regeringen ställt upp och som riksdagen har ställt sig bakom samt de villkor som regeringen har beslutat om för statsbidraget till allianserna. Resultatet har även analyserats i förhållande till relevanta delar av de övergripande nationella kulturpolitiska målen som riksdagen beslutade om 2009.

Kulturutskottets uppföljnings- och utvärderingsgrupp har bestått av följande ledamöter: Andreas Carlson (KD), ordförande, Anne Marie Brodén (M), Christina Zedell (S), Per Lodenius (C)¹, Tina Ehn (MP), Mattias Karlsson (SD), Bengt Berg (V) och Anna Steele (FP).

Underlaget till utvärderingen har på gruppens uppdrag tagits fram av utvärderings- och forskningssekretariatet vid Riksdagsförvaltningens utskottsavdelning i samarbete med kulturutskottets kansli. Utvärderingsgruppens rapport *Verksamheten vid scenkonstallianserna – En utvärdering* har publicerats i serien *Rapporter från riksdagen* (rapport 2011/12:RFR10) och överlämnats till kulturutskottet i mars 2012.

¹ Per Lodenius ersatte Anders Flanking fr.o.m. den 14 oktober 2011.

Bakgrund

Arbetsmarknaden för professionella skådespelare, dansare och musiker kännetecknas av förhållandevis få tillsvidareanställningar. För att bl.a. öka den sociala och ekonomiska tryggheten för frilansande scenkonstnärer, avlasta arbetslöshetskassan samt utveckla arbetsförmedling och öka frilansande scenkonstnärers möjlighet till kompetensutveckling har riksdagen i olika omgångar med början 1999 beslutat om att anslå medel till s.k. scenkonstallianser där ett antal professionella skådespelare, dansare och musiker fått anställning och ersättning under perioder då de saknar engagemang.

Det finns i dag tre scenkonstallianser, Teateralliansen, Dansalliansen och Musikalliansen, som tillsammans har 315 anställda. För 2012 uppgår statens sammanlagda bidrag till scenkonstallianserna till 62 miljoner kronor.

Alliansmodellens utformning

Alliansmodellen brukar beskrivas som en tredje anställningsform och innebär förenklat att frilansande skådespelare, dansare och musiker anställs av en s.k. allians som drivs i form av ett aktiebolag. Aktiebolaget finansieras i princip helt med statliga bidrag och ägs gemensamt av arbetsgivar- och arbetstagarorganisationerna på respektive scenkonstområde.

Allianserna betalar ut lön till scenkonstnärerna under perioder då de saknar engagemang. Genom sin anställning får de möjlighet att vid behov vara sjuk-skrivna eller föräldralediga. Vidare betalar allianserna in pensionspremier för de anställda som även kan ta ut semester. Genom sin alliansanställning får scenkonstnärerna en jämnare inkomst och därmed en tryggare ekonomisk och social situation jämfört med om de skulle varva frilansuppdrag med perio-

der av arbetslöshet då många skulle vara beroende av arbetslöshetskassan för sin försörjning.

En anställning vid en scenkonstallians innebär inte att den anställde ska utföra arbetsuppgifter åt sin arbetsgivare. Syftet med verksamheten är i stället att den anställde ska ta så mycket tjänstledigt som möjligt för att arbeta som skådespelare, dansare respektive musiker hos andra arbets- eller uppdragsgivare. Allianserna tillämpar ett system med tidskonton. Den som inte är tjänstledig för att arbeta som skådespelare, dansare eller musiker i tillräckligt hög omfattning riskerar att förlora sin anställning.

Kompetensutveckling och arbetsförmedlande insatser

Samtliga tre scenkonstallianser erbjuder sina anställda olika former av kompetensutveckling, som till stor del också är öppna för andra professionella utövare inom respektive scenkonstområde som inte är anställda vid den aktuella alliansen. Allianserna arbetar även med arbetsförmedlande verksamhet. För samtliga tre allianser gäller att förmedlingsverksamheten i huvudsak är inriktad på att stärka de anställdas kontaktnät med presumtiva arbets- och uppdragsgivare för att på så sätt förbättra matchningen.

Krav för anställning

För att komma i fråga för en alliansanställning måste den som söker uppfylla de grundkrav som arbetsmarknadens parter kommit överens om i de kollektivavtal som reglerar respektive allians verksamhet. Endast utövande scenkonstnärer, dvs. skådespelare, dansare och musiker, kan anställas vid Teater-, Dans- respektive Musikalliansen. Den som anställs måste dessutom i viss omfattning ha meriter från statligt/offentligt finansierad verksamhet.

Utvärderingsgruppens bedömningar och förslag

Mot bakgrund av de iakttagelser som redovisas i rapporten gör gruppen ett antal bedömningar och presenterar förslag som sammanfattningsvis innebär följande:

Utvärderingsgruppen anser att reformen med scenkonstallianser på ett avgörande sätt har ökat den sociala och ekonomiska tryggheten för dem som anställts, även om man samtidigt konstaterar att många kvalificerade frilansande skådespelare, dansare och musiker alltjämt står utanför allianserna.

Kraven som måste uppfyllas för att få en alliansanställning regleras i kollektivavtal som parterna slutit. Kravet på att i viss omfattning ha arbetat inom statligt/offentligt finansierad verksamhet för att komma i fråga för en alliansanställning har historiska orsaker. Utvärderingsgruppen bedömer dock att det kan finnas skäl att överväga i vilken mån kravet alltjämt är relevant eller bör förändras. Gruppen föreslår att regeringen ger lämplig förvaltningsmyndighet i uppdrag att närmare utreda frågan. Därvid bör även de praktiska svårigheter som eventuellt kan finnas när det gäller värderingen av meriter från privat finansierad verksamhet tas upp samt hur dessa i så fall kan avhjälpas. Även frågan om hur meriter från tv och film ska bedömas bör övervägas liksom meriter som samma individ har från olika scenkonstområden. Uppdraget bör enligt gruppen genomföras i samråd med berörda aktörer och parter.

Utvärderingsgruppen understryker att det är angeläget att staten kontrollerar och följer upp att de statsbidrag som ges används i enlighet med de syften och villkor som statsmakterna beslutat om. Utvärderingsgruppen menar mot denna bakgrund att det är väsentligt att resultatet av scenkonstalliansernas verksamhet återkommande följs upp och utvärderas och att regeringen säkerställer att relevanta uppgifter lämnas till riksdagen i enlighet med budgetlagens (2011:203) bestämmelser.

Statsbidraget till scenkonstallianserna räknas inte om för att kompensera för förändrade kostnader för löneökningar som avtalats mellan parterna. Detta är i enlighet med huvudprincipen för systemet med pris- och löneomräkning (PLO) som endast tillämpas för vissa anslag på statsbudgeten. Utvärderingen visar att staten det senaste decenniet mångfaldigt sitt bidrag till alliansverksamhet. Utvärderingsgruppen menar därför att det i nuläget inte finns skäl att uppmana regeringen att frångå huvudprincipen för PLO i detta fall.

De sammantagna samhällsekonomiska effekterna på arbetslöshetskassan kan antas vara begränsade då det i sammanhanget är förhållandevis få individer som berörs av alliansreformen. Samtidigt menar utvärderingsgruppen att allianserna inneburit en minskad administration av de tillfälliga men återkommande perioder av arbetslöshet som många frilansande scenkonstnärer har.

Konsekvenserna av 1998 års pensionsreform och införandet av rätten för tillsvidareanställda att arbeta till 67 års ålder 2003 i kombination med vissa arbetsrättsliga avtal på området och övergången från branschutjämnande pensionspremier till institutionspecifika har fått betydande konsekvenser på scenkonstområdet. Arbetsgivarna betalar bl.a. in stora pensionspremier som den anställde inte kommer att utnyttja och kostnaderna för institutionerna har ökat och blivit svåra att förutse. Bland allianserna är det enbart Teateralliansen som direkt berörs av ovanstående problem, även om också Dansalliansen berörs indirekt. Utvärderingsgruppen anser att kulturutskottets utvärdering ytterligare illustrerar behovet av de förändringar av scenkonstpensionerna som riksdagen tidigare givit regeringen till känna.

Utvärderingsgruppen bedömer att allianserna på ett ändamålsenligt sätt erbjuder sina anställda stöd om frågan om karriärväxling blir aktuell.

Utvärderingsgruppen konstaterar att allianserna erbjuder en av få möjligheter för frilansande scenkonstnärer att ta del av kompetensutveckling. Gruppen bedömer att denna verksamhet fyller en viktig funktion för såväl anställda som icke-anställda frilansares möjlighet att utvecklas i sitt yrke.

Utvärderingsgruppen bedömer att allianserna arbetar aktivt med arbetsför-medlande insatser och att det sätt allianserna utformat arbetet på är anpassat till de förutsättningar som råder på scenkonstområdet. Samtidigt kan gruppen konstatera att resultatet av insatserna hittills inte har utvärderats på ett systematiskt sätt. Gruppen förutsätter dock att detta kommer att göras fortsättningsvis.

Utvärderingsgruppen bedömer att samarbete mellan scenkonstallianserna och Arbetsförmedlingen bör eftersträvas när detta är ändamålsenligt. Gruppen konstaterar att det är viktigt att gällande regelverk, däribland lagen (2007:1091) om offentlig upphandling följs för att skattemedel ska användas på ett effektivt och ansvarsfullt sätt och för att rättssäkerheten ska upprätthållas. I den mån åtgärder kan vidtas som underlättar samarbetet utan att frångå dessa principer bör dessa prövas.

Utvärderingsgruppen bedömer att det är viktigt att allianserna arbetar för att finna vägar att utveckla sina kontakter med näringslivet bl.a. eftersom detta skulle kunna öka scenkonstnärernas tillfällen till arbete.

Det är positivt att scenkonstallianserna samarbetar med varandra i de fall man anser att detta är ändamålsenligt. Det är också positivt att allianserna samarbetar med centrubildningarna i de fall detta bedöms ge ett mervärde till verksamheten.

Av utvärderingen framgår att scenkonstalliansernas verksamhet i flera avseenden ligger väl i linje med ambitionerna i de övergripande nationella kulturpolitiska mål som riksdagen har beslutat om, men även att det kan finnas mekanismer som riskerar att medverka till att

målen inte uppfylls. Som ett resultat av höga krav på att under lång tid ha verkat som professionell scenkonstnär för att komma i fråga för en alliansanställning är exempelvis den genomsnittliga åldern bland de alliansanställda förhållandevis hög. Utvärderingsgruppen bedömer mot denna bakgrund att det kan finnas en risk för att återväxten av kompetenta scenkonstnärer inte gynnas av alliansreformen eftersom få unga får del av den trygghet som en anställning vid en scenkonstallians innebär. En låg återväxt av yngre scenkonstnärer skulle kunna innebära ett hinder för att åstadkomma konstnärlig förnyelse och bibehållen hög kvalitet längre fram.

För att bl.a. öka den sociala och ekonomiska tryggheten för frilansande scenkonstnärer, avlasta arbetslöshetskassan samt utveckla arbetsförmedling och öka frilansande scenkonstnärers möjlighet till kompetensutveckling har riksdagen i olika omgångar beslutat om att anslå medel till s.k. scenkonstallianser där ett antal professionella skådespelare, dansare och musiker fått anställning och ersättning under perioder då de saknar engagemang. Riksdagens kulturutskotts uppföljnings- och utvärderingsgrupp har genomfört en uppföljning och utvärdering av verksamheten vid de tre scenkonstallianserna. Avsikten har varit att undersöka om de syften med statsbidraget som riksdagens ställt sig bakom har uppnåtts.

Utvärderingen visar att reformen med scenkonstallianser på ett avgörande sätt har ökat den sociala och ekonomiska tryggheten för de scenkonstnärer som anställts. Det kan dock finnas skäl att överväga i vilken mån kravet på att i viss omfattning ha arbetat inom statligt/offentligt finansierad verksamhet för att komma i fråga för en anställning alltså är relevant eller om det bör förändras.

Statsbidraget till allianserna räknas inte om för att kompensera för förändrade kostnader för löneökningar som avtalats mellan par-

terna. Detta ligger i linje med den grundläggande principen för systemet med pris- och löneomräkning (PLO) och bör inte i nuläget frångås i detta fall. Statsbidraget har i stället vid flera tillfällen ökat genom att reformmedel tillskjutits.

Det är angeläget att staten återkommande följer upp att statsbidraget till scenkonstallianserna används i enlighet med de syften och villkor som statsmakterna beslutat om och att regeringen redovisar relevanta uppgifter för riksdagen.

För att bl.a. öka den sociala och ekonomiska tryggheten för frilansande scenkonstnärer, avlasta arbetslöshetskassan samt utveckla arbetsförmedling och öka frilansande scenkonstnärers möjlighet till kompetensutveckling har riksdagen i olika omgångar beslutat om att anslå medel till s.k. scenkonstallianser där ett antal professionella skådespelare, dansare och musiker fått anställning och ersättning under perioder då de saknar engagemang. Riksdagens kulturutskotts uppföljnings- och utvärderingsgrupp har genomfört en uppföljning och utvärdering av verksamheten vid de tre scenkonstallianserna. Avsikten har varit att undersöka om de syften med statsbidraget som riksdagens ställt sig bakom har uppnåtts.

Utvärderingen visar att reformen med scenkonstallianser på ett avgörande sätt har ökat den sociala och ekonomiska tryggheten för de scenkonstnärer som anställts. Det kan dock finnas skäl att överväga i vilken mån kravet på att i viss omfattning ha arbetat inom statligt/offentligt finansierad verksamhet för att komma i fråga för en anställning alltjämt är relevant eller om det bör förändras.

Statsbidraget till allianserna räknas inte om för att kompensera för förändrade kostnader för löneökningar som avtalats mellan parterna. Detta ligger i linje med den grundläggande principen för systemet med pris- och löneomräkning (PLO) och bör inte i nuläget frångås i detta fall. Statsbidraget har i stället vid flera tillfällen ökat genom att reformmedel tillskjutits.

Det är angeläget att staten återkommande följer upp att statsbidraget till scenkonstallianserna används i enlighet med de syften och villkor som statsmakterna beslutat om och att regeringen redovisar relevanta uppgifter för riksdagen.